Derde Jaargang. N°. 32. Zondag 6 Augustus. 1876.

ZONDAGSBLAD

VAN

HET NIEUWS VAN DEN DAG.

ABONNEMENT

per drie maanden franco aan huis........ 50 Cent.
Men abonneert zich bij alle Boekhandelaren en Postkantoren.

ADVERTENTIËN

bij 6 of minder regels *f* 1.20; elke regel meer 20 Cts.
en 5 Cts. voor een N°. waarin die Advertentie voorkomt.

Onder Redactie van eenige Letterkundigen.

5 Cent per N°. DIRECTIE: G. L. FUNKE, — P. VAN SANTEN. — Bureel: N. Z. VOORBURGWAL (Pijpenmarkt), N°. 187 en 189, AMSTERDAM. 5 Cent per N°.

Sparen.

Penny wise and pounds fool, zeggen de Engelschen, als zij iemand willen aanduiden die zuinig is op een kleinigheid, daarentegen zijn geld in 't groot nutteloos uitgeeft of verkwist.

Men kan dit Engelsch spreekwoord in vele opzichten toepassen op het financieel beleid der Nederlandsche Regeering. Niet van dit conservatief of dat liberaal Ministerie kan zulks gezegd worden, maar van alle elkander opvolgende ministeries gedurende de laatste 25 jaren.

En de Vertegenwoordiging is medeplichtig, omdat zij er niet beter tegen waakte. De Vertegenwoordiging behoort de Regeering te controleeren. Doet zij dit niet naar behooren, dan is zij, zedelijk althans, verantwoordelijk voor de begane verkeerdheden.

***

Goed werk moet goed betaald worden, die dat niet begrijpt, zal in den regel verkeerd uitkomen bij wat hij onderneemt. Kan nu van den Staat gezegd worden dat hij dien regel in acht neemt? Zeker niet, want de Staat heeft reeds menig bekwaam ambtenaar verloren, omdat particulieren of bijzondere maatschappijen er hun belang in zagen zulk een bekwaam man voor zich te winnen.

Dit strekt zeker den Staat — dat is het algemeen belang — niet tot voordeel. De Staat moest zich geen ambtenaar, op wien hij prijs stelt, laten ontnemen. De Staatsdienst behoorde den meest begeerlijken van allen te zijn.

Er zijn, 't is niet te ontkennen, eigenaardige bezwaren die dit moeielijk maken. De traktementen dienen vastgesteld te zijn, en de personen, die onder gelijke omstandigheden, in denzelfden rang dienst doen, zouden zeker ontevreden zijn, indien de een hooger werd gesalarieerd dan de ander, ofschoon 't menigmaal voorkomt, dat de een het dubbel waard is van den ander. Ook zou men den deur wijd openzetten voor misbruiken, indien aan den Minister werd overgelaten hoe hoog hij zijne ambtenaren wilde betalen.

Oppervlakkig blijft er dus, behoudens enkele uitzonderingen, voor den Staat niet anders over dan den tegenwoordigen toestand te handhaven, 't zich te getroosten als hij een bekwaam ambtenaar verliest, en zich de moeite te sparen, om te pogen een knap man voor zich te winnen.

***

Toch zou de Staat, indien het Gouvernement kon besluiten wat meer uit te geven, tot een ander resultaat kunnen komen. Indien iemand een rang of graad wil halen, moet hij daarvoor studeeren en examens afleggen. Bij de ambtenaren aan de ministeries b.v. wordt dit niet vereischt. Aan enkele departementen wordt een soort van toelatings-examen gevorderd, iets wat wij van zeer ondergeschikten aard achten. Verder zou men komen, indien een veeleischend examen werd ingesteld voor den rang van hoofd-ambtenaar.

Ook de bekwaamste Minister wordt in 'tgeen hij hervormen of verbeteren wil belemmerd, indien de ambtenaren, met wien hij werken moet, routine-menschen zijn zonder meer, en menige verbetering is door dat slag van menschen achterwege gebleven.

***

Wil men echter veeleischend zijn, dan moet vrijgevigheid daarmede gepaard gaan, en de traktementen van die hoofd-ambtenaren zouden zeker verdubbeld moeten worden. De ondervinding zou al spoedig leeren dat het raderwerk veel beter liep. De meerdere uitgaaf zou zeker goede vruchten dragen.

Wij houden ons echter overtuigd, dat niet gemakkelijk een Minister zal gevonden worden, die den moed heeft zulk een radicalen maatregel te nemen. Men is te *penny wise*.

Daarentegen — en dat is *Pounds fool* — ziet men er niet tegen op om interest te betalen van geleend geld, dat men niet noodig heeft. Meer dan een millioen gulden jaarlijks gaat daarmede in de volle beteekenis van het woord totaal verloren. Werd die som nutteloos uitgegeven, dan zouden wij 't betreuren, maar het geld strekte dan ten minste tot vermeerdering van het nationaal vermogen. Er profiteerde ten minste iemand van.

Wie echter heeft er eenig voordeel van, dat er op den duur vele, zeer vele millioenen als zoogenaamd kasgeld in de schatkist liggen?

De koloniale kas, die ten slotte toch in de Nederlandsche schatkist tehuis behoort, is soms zoo overvol, dat men er geen raad mede weet.

Een voorbeeld om dit duidelijk te maken.

Toen onder een vorig Minister van Koloniën de stoomvaart op Java zich meer en meer uitbreidde en de Minister door een der betrokken Maatschappijen gewezen werd op de korte reizen, zoodat de gouvernements-koffie veel spoediger aan de markt kon worden gebracht, was het antwoord in andere woorden: „Wij zijn op dien spoed volstrekt niet gesteld, zoo lang de koffie op zee is, hebben wij er niet mede te maken; is ze eenmaal aan wal en wordt ze geveild, dan hebben wij het geld maar te bewaren!"

In zeker opzicht had de Minister gelijk; als men eenmaal de overtollige gelden in de kelders van de Bank bergt, dan is 't maar ballast hoe meer er komt. De vraag is echter, of dit is overeen te brengen met een goed rentmeesterschap. De handel ziet de zaak geheel anders in, hij betaalt gaarne een hooger vracht, om een paar weken eerder in de gelegenheid te zijn de producten te gelde te maken. Zoo blijkt o. a. uit het jaarverslag van de Maatschappij *Nederland*, dat ze betrekkelijk weinig voor gouvernements-rekening overbracht, terwijl daarentegen particulieren gaarne en bij voorkeur van de schepen der Maatschappij gebruik maken.

Komt hier niet daghelder uit, dat het beheer van 's lands gelden ten eenenmale op verkeerden leest geschoeid is, dat het volstrekt niet deugt en dat de belastingschuldigen het recht hebben te eischen, dat beter voor hunne belangen wordt gewaakt?

Er zijn slechts zeer weinige Kamerleden die belang in deze zaak stellen. 't Is ons onverklaarbaar, waarom in zulk een belangrijke quaestie niet meer licht gevraagd wordt. Heeft de Minister van Financiën een voortdurende kas van 40 tot 50 millioen noodig, hij toone het aan, 'tgeen hem echter vrij moeilijk zou vallen. Eveneens is het gesteld met de Koloniale kas. Kunnen de millioenen, die renteloos liggen, niet beter besteed worden, welnu, dat het blijke!

Als straks weer de begrooting aan de orde komt, of als de millioenen-*speech* gehouden wordt, dan zal wel weder ter loops de quaestie van het kasgeld ter sprake komen; maar met het oog op de antecedenten, vleien wij ons niet met afdoende maatregelen. Anders ware 't, indien vanwege de Vertegenwoordiging een enquête werd ingesteld, om tot de nauwkeurige kennis te komen hoe groot de som is, die in de laatste tien jaren volstrekt noodeloos en renteloos in 's lands kassen heeft gelegen; dan zijn wij verzekerd, dat men de onverschilligheid op dit punt zou laten varen.

***

Er is nog een reden waarom wij er belang in stellen dat meer partij worde getrokken van het overbodige geld. Het is goed, dat blijke hoe de Staat voorgaat in sparen.

In vergelijking met andere landen, wordt hier te lande minder gespaard dan elders. Dit is zeer te betreuren. De lust en de gewoonte om te sparen is een van de krachtigste hefboomen om onder den arbeidenden stand zekere welvaart te brengen. Goed voorgaan doet goed volgen; de Staat belegge dus het geld dat hij, voor het tegenwoordige althans, te veel heeft.

Desnoods bestede hij er een deel van om postspaarbanken in 't leven te roepen. De poging door den tegenwoordigen Minister van Financiën aangewend, om door de postkantoren de spaarbanken behulpzaam te zijn, is nog niet eens een halve maatregel en is, zooals reeds dadelijk te voorzien was, totaal mislukt. In Engeland worden bij de postkantoren millioenen gedeponeerd, en naarmate men het sparen gemakkelijker heeft gemaakt, is het bedrag en aantal der inleggers toegenomen.

***

In de hoofdstad van het Rijk, in Amsterdam, is zelfs geen goed ingerichte spaarbank. Indien men den ernstigen wil, veel tijd en geduld heeft, kan men wel gedurende eenige uren in de week geld in de spaarkas deponeeren, maar dat beteekent niet veel. Zij, die er onder de tegenwoordige omstandigheden hunne spaarpenningen brengen, zouden toch wel middel vinden het geld te bewaren, want door de opoffering van tijd en moeite die zij zich getroosten, blijkt hoe ernstig bij hen de wil is om te sparen.

Een spaarbank, zal zij aan het doel beantwoorden, behoort den inbreng zoo gemakkelijk mogelijk te maken, en in een stad als Amsterdam moest althans gedurende den geheelen dag gelegenheid bestaan om gelden te deponeeren en terug te ontvangen. Zoodoende moedigt men het sparen aan.

Gaarne brengen wij hulde aan de mannen, die hun tijd en moeite in deze belangeloos ten beste geven. 't Zou onredelijk zijn meer persoonlijke bemoeiingen van hen te verlangen, maar dat is hier de quaestie niet. Het geldt de vraag of de zaak niet op breeder schaal behoort ingericht te worden, door het aanstellen van beambten, enz.

Indien aan het postkantoor een afzonderlijk bureau, uitsluitend ten behoeve van het sparend publiek, was geopend, dan zou dit reeds een groote schrede voorwaarts zijn. Men zal zeggen dat is de roeping niet van den Staat. Wij doen die theorie gaarne cadeau. De Staat zal er zich niet aan bezondigen, indien hij medewerkt tot de zedelijke verheffing van 't volk.

Bovendien, als de Staat anderen het sparen gemakkelijk maakte, zou hij misschien op het denkbeeld komen dat hij 't zelf ook wel doen kan.

Een verkwikkelijk debat.

Na een vijfdaagsche, uiterst belangrijke gedachtenwisseling, heeft de Fransche Volksvertegenwoordiging de maand Juli met de aanneming van de begrooting van het departement van Onderwijs besloten. Juist omdat dat slechts uiterst zelden geschiedt, doet de geest, die u ditmaal uit het relaas dier beraadslagingen in het ambtelijk orgaan tegenwaait, des te meer het harte goed. En als had zich die geest aan de leden der uiterste rechterzijde medegedeeld en hen overmand, waagden zelfs deze het niet, met open vizier tegen de tamelijk aanzienlijke vermeerdering van het onderwijsbudget in het krijt te treden. Hoogstens morden de kampioenen der pauselijke onfeilbaarheid bij het gezegde van den heer Le Pomellec, dat de clericale leden van sommige algemeene raden in den boezem dier vergaderingen de ontwikkeling van het onderwijs zoeken te belemmeren.

Het onderwijs belemmeren! Waar denkt ge aan? Hebben de clericale leden van den Senaat niet nog kortelings het zelfs op het gevaar eener botsing tusschen beide Kamers laten aankomen, om de „vrijheid van onderwijs", zooals zij het noemen, tot eene waarheid te maken? Hebben zij niet bij kris en kras bezworen, dat ook de Kerk met alle kracht naar volksverlichting streeft? Het is waar, dat menig feit recht geeft te onderstellen, dat men bij die verlichting aan het ultramontaansche nachtpitje, zoo mogelijk nog met een zenuwachtigen domper gekroond, boven het vrijzinnig gaslicht verreweg de voorkeur pleegt te geven.

Indien er een protest tegen het hooge cijfer der begrooting opging — ik ben voornemens alleen van het lager onderwijs te gewagen — dan was dat van de zijde van een Bonapartist — den heer Haentjens, die de Regeering van te groote overhaasting bij hare pogingen tot ontwikkeling van het onderwijs beschuldigde, maar haar niettemin er van betichtte, niets anders te doen, dan wat het tweede keizerrijk reeds had aangevangen. Het uitbreken der omwenteling van 4

FEUILLETON.

De aanval op Fort Hendrik.

EENE EPISODE UIT EEN VELDTOCHT OP SUMATRA.

(Naar het Hoogduitsch van E. von Barfus).

I.

De soirée bij den resident van Padang was schitterend. Een twaalf- of vijftiental van de aanzienlijkste Europeesche dames uit de stad bevonden er zich in zulke keurige toiletten, dat men zich eer in een Parijsch salon dan in een halfbeschaafde stad, twee graden onder den equator, zou wanen. Behalve deze, waren er ongeveer dubbel zooveel dames van gemengd bloed, wier toiletten uiterst kostbaar, maar veel smakeloozer waren. Onder de heeren telde men eenige rijke plantage-houders, hoofdambtenaren uit de residentie, handelaars en verscheidene officieren van het garnizoen van Padang.

Wij waren in een ruime, luchtige muziekzaal bijeen, en juist had ik de laatste noten van *„Oh, Mathilde, idôle de mon âme!"* zoo roerend mogelijk gezongen. Tot belooning voor de werkelijk niet geringe inspanning, om bij 38° R. in de schaduw de hooge C er redelijk wel uit te brengen, ontving ik de toejuichingen der aanwezigen en zelfs een vriendelijken blik uit de donkere oogen van juffrouw Kaatje, de tweede dochter van den resident.

Juist toen ging de deur open en trad de dikke Majoor van Heemsdal, de bevelhebber onzer militaire afdeeling, binnen. Toen mijn chef mij een allesbehalve vriendelijken blik schonk, keek ik onwillekeurig naar zijn dierbare, nog kolossaler wederhelft en werd een weinig ongerust, daar mij een bijzonder onheilspellend lachje ten deel viel.

Ik had het ongeluk gehad om eenigen tijd te voren in ongenade te vallen bij die hooge dame, en tot mijne schande moet ik bekennen, dat ik sedert ook geen poging had gedaan om weder in de gunst te geraken. 't Geschiedde op een muzikale soirée bij haar aan huis. Op haar dringend aanzoek om iets te zingen, had ik met een jonge dame een duet begonnen; midden in het stuk, toen alles aandachtig toeluisterde, riep de goede majoorsche haar eersten bediende en begon met hem zóo luide de schikkingen voor het souper te bepraten, dat zij het gezang geheel overstemde. De jonge dame werd boos, en zoo hielden wij midden in het duet op. Toen nu mevrouw Van Heemsdal zeer geraakt vroeg waarom wij ophielden met zingen, gaf ik zoo beleefd mogelijk ten antwoord, dat wij vreesden haar door ons zingen te storen in haar gesprek met den bediende.

Een spottend lachje op de gezichten der aanwezige dames deed de goede vrouw inzien, dat zij weder eens gezondigd had tegen de regelen der wellevendheid, — iets wat haar zeer vaak overkwam, want ze was geen eigenlijk gezegde dame, maar een gewezen keuken-prinses. Sedert dien tijd koesterde de waardige vrouw een onbegrensden haat jegens mij, en daar zij haren gemaal volkomen onder de pantoffel had, kan men zich voorstellen hoe aangenaam mijne verhouding tot mijn chef geworden was!

De echtgenoot van den resident, een allerliefste vrouw, had mij juist de gebruikelijke complimenten over mijn gezang gemaakt, toen de majoor ons naderde en zeide:

„Laat mijnheer Bertram nog maar zooveel mogelijk voor u zingen, mevrouw, want het zal wel lang duren eer hij weder een avond in zoo aangenaam gezelschap kan doorbrengen."

De vrouw des huizes zag hem met vragenden blik aan, waarop hij tegen mij voortging:

„Morgenavond, mijnheer, moet ge met tweehonderd man naar Fort de Kock marcheeren; daar zult ge van den commandant nadere instructiën krijgen. Kom morgen vroeg bij mij om rapport, dan zal ik u nadere inlichtingen geven."

Een aangename tijding!

Fort de Kock lag destijds, in 185*, aan de uiterste grens der Nederlandsche bezittingen op Sumatra; het lag eigenlijk reeds op het grondgebied van de Batta's, een krijgszuchtige en oproerige stam. Sommige hunner rajahs waren wel schatplichtig aan Nederland, maar bij elke gelegenheid waagden zij rooftochten in de kolonie, en slechts de sterke bezetting van genoemd fort kon hen van een algemeenen opstand weerhouden. In Fort de Kock in garnizoen te liggen, beteekende zooveel als de genietingen en voordeelen der beschaving ontberen, teeren op rijst met kippen en kippen met rijst, en in brandewijn-grogjes een zoete vergetelheid zoeken van de dagelijksche onaangenaamheden en gevechten.

Het onverwacht bericht stemde niet alleen mij onaangenaam, maar ook langzamerhand het gansche gezelschap, vooral door de weinig troostrijke mededeeling, dat de Batta's, versterkt door een stam der Atjehneezen, onlangs de Nederlandsche grenzen verontrustten, en dat uit alles een groote inval van dezen krijgszuchtigsten en wreedsten aller Maleische volksstammen af te leiden was.

Ik begaf mij spoedig naar den afdeelingsadjudant, van wien ik te weten kwam, dat ik niet eens op Fort de Kock zou blijven, maar een kleiner, verder gelegen fort moest bezetten, dat nog niet eens voltooid was en midden in het gebied van een schatplichtigen Rajah der Batta's lag.

Deze verloren post dus was mij door den majoor toegedacht; in geval men zich er staande kon houden, was er weinig eer te behalen, maar mocht men, in het tegenovergestelde geval, het onderspit delven, dan viel men in handen van lieden, die de gewoonte hebben hunne gevangenen op te eten.

Men begrijpt nu de blijdschap mijner vijandin, die hoopte mij op zulk eene manier voor altijd kwijt te raken, en dat kon ik haar ook eigenlijk niet kwalijk nemen, want mijne vrienden en ik waren nogal eens oneerbiedig genoeg geweest een weinig den draak te steken met hare belachelijke en hinderlijke hebbelijkheden.

Ik zal de laatste uren der soirée bij den resident niet beschrijven; ik had daar in huis niets dan vriendelijkheden genoten en er een kring verstandige, goedhartige menschen gevonden, die mij vaak het lieve, verre vaderland deden vergeten.

Den volgenden morgen ging ik naar den ma-

September 1870 had alleen de uitvoering der plannen van Napoleon's raadslieden belet. Ik twijfel er echter aan — hoewel ook ik erken, dat ten minste de keizerlijke Minister van Onderwijs, Victor Duruy, veel goeds wrocht — of die bewering wel een groot aantal republikeinen tot inkeer zal brengen en met wijlen het tweede keizerrijk verzoenen. In allen gevalle is uit de dubbele beschuldiging van den heer Haentjens, naar het mij voorkomt, alleen deze slotsom te trekken, dat de derde republiek op het stuk van onderwijs het keizerrijk eindelijk niet alleen ingehaald, maar zelfs ver overtroffen heeft. Inderdaad is het budget thans op een som van fr. 49,211,282 vastgesteld, d. i. ruim zeven millioen meer, dan zelfs de Minister van onderwijs Wallon — Waddington's voorganger — had aangevraagd, en niet minder dan $23\frac{1}{2}$ millioen boven hetgeen daarvoor bij de begrooting van 1870, de laatste van wijlen het tweede keizerrijk, werd toegestaan. En toch laat de lezing der jongste beraadslagingen den indruk achter, als had de meerderheid nog aanzienlijker sommen beschikbaar wenschen te stellen.

Maar niet dat alleen stemt tot innige voldoening. Reeds na zijn optreding, in de maand Maart jl., had de tegenwoordige Minister van onderwijs zeer verblijdende verklaringen afgelegd. Ook hij scheen er van doordrongen te wezen, dat Frankrijk in 1870/71 minder door Dreise dan door de Duitsche schoolmeesters werd overwonnen, en dat dit bloedig tijdperk had gestaafd, dat kennis, in zekeren zin, niet alleen zedelijke, maar ook lichamelijke macht is, zooals dat overigens reeds, hoewel bescheidener, door zijne voorgangers Jules Simon en Wallon werd erkend. En wel verre van zich door de jongste parlementaire verwikkelingen te laten afschrikken, zette hij den omtrek van zijn programma nog meer uit en teekende hij diens lijnen nog scherper. Uitdrukkelijker dan ooit, herhaalde hij thans, dat Frankrijk, met opzicht tot het onderwijs, den eersten rang onder de natiën dient in te nemen en behoort te blijven bekleeden. Het bezoeken der lagere school moet daartoe verplicht worden gesteld. Eerst behooren de stoffelijke hinderpalen uit den weg te worden geruimd, en dan zullen der wetgeving de penale sanctiën worden voorgesteld. Onder die hinderpalen behoort met name, dat de Hooge Regeering, volgens de bestaande wetten, de gemeenten niet tot het aanleggen van scholen kan noodzaken. Zij kan alleen subsidiën verleenen; doch zij heeft reeds dadelijk de daarvoor uitgetrokken som van 2 op 5 millioen gebracht. En blijkt eenmaal uit de volledige statistiek, die op dit oogenblik wordt opgemaakt, dat der Schatkist met dat doel nieuwe offers behooren te worden opgelegd, dan zal de Heer Waddington niet aarzelen, die opnieuw aan te vragen. Doch nu reeds stelt het aangevraagde bedrag, gevoegd bij andere hulpbronnen, de Regeering in staat, in den loop van het volgend jaar duizend nieuwe scholen te bouwen. Maar daarmede is de bestaande behoefte nog niet geheel bevredigd. In de laatste zitting der Kamer, in welke het budget werd besproken, deelde de Heer Waddington toch mede, dat het cijfer der te bouwen scholen aanzienlijk hooger is. De Heer Ganivet had beweerd, dat in 1866 nog 1018 gemeenten van scholen waren verstoken, doch daaronder zijn de plaatsen niet begrepen, waar de school boven een schapen-, koe- of varkensstal gelegen is, of waar het onderwijs in lokalen moet worden gegeven, die daarvoor worden gehuurd en uiterst weinig geschikt zijn.

De uitbreiding van het aantal leerinrichtingen maakt ook die van het onderwijzend personeel noodzakelijk. Reeds zijn hunne pensioenen verhoogd; maar ook de scholen tot vorming van onderwijzers behooren te worden verbeterd en met een belangrijk aantal studiebeurzen toegerust. Evenzoo dienen de normaalscholen te worden uitgebreid. Niet alleen daartoe, maar ook tot vermeerdering van het aantal schoolkassen, is de begrooting tot een hooger cijfer opgevoerd. Die kassen behooren den weg naar het verplicht schoolbezoek te helpen effenen. Immers zij hebben ten doel, behoeftige kinderen, wier arbeid door de ouders niet kan worden gemist om in het onderhoud van het gezin te voorzien, te kleeden, de middagsoep uit te reiken en met boeken uit te rusten; en zoo zullen de huisvaders gaandeweg worden schadeloos gesteld wegens het gemis van den arbeid hunner loten. 't Is de eerste maal, dat het Fransche gouvernement aan die nuttige inrichtingen, die tot heden slechts in enkele departementen des lands bestaan, zoekt te hulp te komen. Evenzoo wijst deze begrooting voor het eerst een crediet aan, met het doel de bepaling der wet van 10 April '67 tot eene waarheid te maken, krachtens welke iedere gemeente van meer dan 500 zielen ook lagere scholen voor meisjes behoort te bezitten. Maar de Regeering is nog verder gegaan dan de wetgever van toenmaals. Inderdaad, waarom zou der toekomstige huisvrouwen van minder bevolkte gemeenten niet hetzelfde voordeel worden verleend? De begrooting wettigt dan ook dat beginsel, door eveneens voor de eerste maal een crediet van fr. 100,000, voor meisjesscholen in kleinere gemeenten, uit te trekken.

De ruimte waarover ik beschik — dat keurslijf van den journalist — dwingt mij, zooals ik reeds zeide, middelbaar en hooger onderwijs ter zijde te laten, niettegenstaande de minister Waddington ook in die beide takken een aantal gewichtige verbeteringen brengt en nog meer denkt te brengen. Ik noem slechts, van het tegenwoordige, de verhooging van de bezoldigingen der leeraren, benevens de verbetering en vermeerdering der hulpmiddelen van het onderwijs, en, van de toekomst, het stichten van drie of vier schoollokalen door het Rijk. De Minister had dan ook het recht te beweren, dat de Regeering met vasten tred den weg der trapsgewijze en spoedige verbetering wenscht in te slaan, van alles wat met het onderwijs van alle takken in verband staat. Want, wel verre van Hartman's en Schopenhauer's meening te deelen, die de ontwikkeling van het onderwijs met het storen van het menschelijk geluk over één kam scheren, blijkt de Fransche Regeering integendeel er van te zijn doordrongen, dat het onderwijs een der beste middelen, zoo niet het deugdelijkste, vormt, om de natie tot inzicht te brengen en haar de zucht naar stabiliteit en kalmte in te prenten. Het Gouvernement is overtuigd, zeide de Hr. Waddington, dat, naarmate men het onderwijs binnen bet bereik der jeugdige gemoederen brengt, men ook de gevaren voor toekomstige botsingen en omwentelingen zal verwijderen.

Wij zeiden het reeds: niettegenstaande Waddington's vrijgevigheid, scheen menig lid der linkerzijde nog verder te willen gaan. Zoo werd door den Hr. Brisson de ontwikkeling van het uitgebreid lager onderwijs bepleit. Wel schrijft de wet van 25 Juni '33 voor, dat daartoe scholen in alle departementale hoofdplaatsen en in alle gemeenten van meer dan 6000 zielen zullen bestaan, doch slechts hier en daar wordt aan dat voorschrift de hand gehouden. 't Is mogelijk, zeide Brisson, dat het kind bij het verlaten der lagere school schrijven, lezen, rekenen kan. Maar het heeft daar noch de lust, noch de kennis tot toepassing van eene dier wetenschappen opgedaan. En de Minister, wel verre van zich door de talrijke hinderpalen te laten terughouden, die, zelfs volgens de getuigenis van den voorsteller, de verwezenlijking van diens denkbeeld in den weg staan, beloofde plechtig te onderzoeken, of niet reeds in den loop van het volgende jaar de handen aan het werk kunnen geslagen worden.

Nog één punt eischt vermelding — al ware het slechts tot verbetering van hetgeen daaromtrent straks door een Nederlandsch nieuwsblad werd medegedeeld. Krachtens art. 8 der wet van 10 April '67 — de bepaling is dus volstrekt niet nieuw — kan de gemeente, die een of twee scholen geheel kosteloos openstelt, met dat doel eene opzettelijke buitengewone belasting heffen, die echter vier opcenten op de directe belastingen niet mag te boven gaan. Is die heffing niet toereikend, dan kan der gemeente eene ondersteuning door het departement worden verleend, of bezit dat geene fondsen, alsdan door den Staat op het daartoe jaarlijks uit te trekken speciaal crediet. De heer Duruy, de schepper der wet van '67, had later eene circulaire uitgevaardigd, tengevolge waarvan de Staat eerst dan ondersteunde wanneer het departement dat eveneens deed. De heer Cochery verlangde nu intrekking der circulaire en vermeerdering van het bedoelde speciale crediet met fr. 900,000. Commissie en voorsteller kwamen echter overeen, dat die vermeerdering slechts fr. 5000 zou bedragen en dat tegelijk de circulaire — die men zeer ten onrechte aan den vroegeren minister Mège toegeschreven heeft — zou worden ingetrokken. En dat bezegelde de Kamer met 288 tegen 128 stemmen, maar de ondersteuning van kostelooze scholen door den Staat, wel verre van nieuw te wezen, dagteekent integendeel reeds van 1867.

In één woord, het Fransche schooldebat heeft opnieuw bewezen, dat de krijg wel bloed en tranen kost, maar tevens de zaden van vooruitgang en ontwikkeling der natiën uitstrooit, hoe duur zij ook gekocht werden. Immers, wat de Bonapartist Haentjens ook moge hebben beweerd, toch zijn, inzonderheid sedert 1870/71, de begrippen bij de Fransche natie doorgedrongen, die in de begrooting van 1877 zulk eene heerlijke uitdrukking hebben gevonden. En waar zulke denkbeelden het gemeenschappelijk goed van allen zijn geworden, daar ook is men op weg, de werkelijke adelbrieven van „de eerste natie der wereld" te verwerven.

FINANCIEEL OVERZICHT.

Van 29 Juli tot 4 Augustus.

Eene min of meer vaste stemming was aan de effectenbeurs ook in de afgeloopen week heerschende; belangrijke verbeteringen deden zich wel is waar niet voor, doch de koopers hadden de overhand, waardoor de prijzen zich goed bevestigden of eene fractie vooruitgingen; zoo sluiten 5 pCt. Russen Anno 1872 en 1873 $\frac{1}{2}$ pCt. hooger, $4\frac{1}{2}$ pCt. Anno 1875, $\frac{7}{8}$ pCt. hooger; beide soorten Metallieken verbeterden $\frac{1}{8}$ pCt. Van de verkochte groote partijen 5 pCt. Russen 1872/73 moet nog veel worden geleverd, hetgeen tot moeielijkheden tusschen de koopers en verkoopers aanleiding geeft. Gedeeltelijk vindt de trage levering zijn oorzaak in gebrek aan kleine stukken op de Londensche markt; gedeeltelijk ook omdat te Londen eene contramine in Russen schijnt te bestaan. Het is gewis onaangenaam, wanneer men eene maand of langer op de levering van gekochte stukken moet wachten, doch men kan de verkoopers in dit geval daarvoor niet geheel aansprakelijk stellen, omdat zij van de levering te Londen afhankelijk zijn en zelven gaarne eene spoedige levering zouden wenschen. Wij gelooven niet, dat op onze markt eenige noemenswaardige contramine in Russen bestaat. Egyptische fondsen, waaromtrent nieuwe plannen van schuldregeling in aantocht schijnen te zijn, verbeterden, mede op nieuwe berichten aangaande de naar omstandigheden redelijk welvarende Egyptische financiën, ongeveer 4 pCt.

De markt in binnenlandsche fondsen leverde al zeer weinig belangrijks op. Nederlandsche Staatsfondsen volgden de algemeene markt en sluiten eene kleine fractie hooger.

In onze beschouwing der vorige week over eene eventueele conversie der Nederlandsche Staatsschuld is eene drukfout geslopen; er stond »eene vermindering in de som voor rente benoodigd en eene *vermeerdering* in het kapitaal der Staatsschuld»; dit laatste moest zijn: «en eene *vermindering* in het kapitaal der Staatsschuld.» Brengen wij thans onze gedachten onder cijfers, dan verkrijgen wij bij eene globale berekening de volgende resultaten. De bestaande ƒ 92 millioen worden, voor zoover het de Certificaten betreft, geconverteerd in 3 pCt. nieuwe algemeene schuld. Tot aflossing der 4 pCt. is noodig ƒ 183 millioen; eene conversie der $2\frac{1}{2}$ pCt. in 3 pCt. Algemeene Schuld, met bijbetaling van 15 pCt., zou opbrengen ruim ƒ 95 millioen. Dit bedrag te bezigen tot aflossing der 4 pCt., dan blijft over ƒ 88 millioen tot aflossing der resteerende 4 pCt., te vinden door uitgifte van nieuwe 3 pCt. Tegen den koers van 80 pCt. zouden daartoe moeten worden uitgegeven ƒ 110 millioen nieuwe 3 pCt. Algemeene Schuld, waardoor eene vermindering van ƒ 73 millioen zou ontstaan in de hoofdsom der Staatsschuld. De rente onzer Staatsschuld bedraagt, volgens de bovengenoemde cijfers van de $2\frac{1}{2}$ pCt., 3 pCt. en 4 pCt., thans ruim ƒ 26 millioen, welk cijfer door de bedoelde conversie zou dalen tot ƒ 25,200,000; eene jaarlijksche besparing dus van ƒ 800,000, welke, tot jaarlijksche amortisatie van schuld gebezigd, den beursprijs der nieuwe 3 pCt. Algemeene Schuld in ieder geval zou verhoogen en de kans van slagen van zoodanige conversie doen toenemen. Eene bijbetaling van 15 pCt. op de Integralen, waardoor $\frac{1}{2}$ pCt. meer rente wordt verkregen, zal velen onzer lezers waarschijnlijk onuitvoerbaar toeschijnen, doch wij voor ons gelooven het tegendeel. Bij aflossing der 4 pCt. toch, zullen de 3 pCt. zeer zeker in waarde stijgen, en daardoor het verschil in prijs tusschen de $2\frac{1}{2}$ en de 3 pCt., thans 12 pCt., zeer gemakkelijk tot 15 pCt. kunnen klimmen. De houders van $2\frac{1}{2}$ pCt., van de conversie gebruik makende, zouden dan tevens *directe Obligatiën* van het Gouvernement ontvangen, waarvan de halfjarige coupons *zonder korting* worden betaald.

In de vergadering van Spaansche fondsenhouders, alhier in de afgeloopen week gehouden, werd besloten toe te treden tot de conversie, zooals die thans door het Spaansche Gouvernement is bepaald. Het Comité zal thans nog trachten te verkrijgen, dat de conversie der achterstallige coupons ook te Amsterdam geschiedt, terwijl verder zal worden aangedrongen op het betaalbaar stellen der coupons ook te Amsterdam. Aan ijver heeft het 't Spaansche Fondsenhouders-Comité niet ontbroken, doch het werd zeer slecht gesteund door de Nederlandsche belanghebbenden bij Spaansche fondsen, en daaraan schrijven wij voornamelijk den weinigen invloed toe, welken het Comité heeft kunnen uitoefenen. Waarschijnlijk was slechts een zoo klein bedrag op de eerste vergadering vertegenwoordigd, uit vrees dat eene kleine geldelijke bijdrage zou worden gevorderd.

De Columbianen liepen $\frac{1}{8}$ à $\frac{1}{4}$ pCt. terug. Oude Mexicanen retireerden $\frac{1}{2}$ pCt., terwijl ook Venezuela's beneden de slotkoersen der vorige week blijven.

6 pCt. Amerikanen van 1881 daalden $\frac{1}{2}$ pCt., en de 6 pCt. van 1885 $\frac{1}{4}$ pCt; de 5 pCt. van 1871 daarentegen verbeterden $\frac{1}{8}$ pCt. In de Amerikaansche Spoorwegmarkt bleef de gunstige stemming voor solide Obligatiën aanhouden, waardoor de prijzen $\frac{1}{4}$ à 1 pCt. verbeterden. Missourri Kansas & Texas Obligatiën werden, aanvangende 31 Juli, ex de vier achterstallige coupons verhandeld. De eerste coupon is reeds geannonceerd, betaalbaar na aftrek van $\frac{1}{2}$ pCt. kosten voor ééns, met ƒ 36,65. Coupon N°. 3 zal vermoedelijk betaald worden met ongeveer ƒ 49, terwijl de coupons N°. 2 en 4 te zamen voor ƒ 85 à ƒ 90.— aan de beurs zijn te verkoopen. De vroeger bestaande groote differentie tusschen Certificaten en Obligatiën is thans geslonken tot $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$ pCt. Poor's Manual van de Spoorwegen der Vereenigde Staten, jaargang 1876/77, een lijvig boekdeel van 904 bladzijden, geeft ons gelegenheid de resultaten van het afgeloopen jaar nader te beschouwen. In 1875 kwamen 1917 mijlen nieuwe spoorwegen in exploitatie, tegen 2058 in 1874, 4195 in 1873, 6167 in 1872 en eindelijk het hoogste cijfer 7670 mijlen in 1871. Het aantal mijlen spoorwegen, thans in de Vereenigde Staten in exploitatie, is 74.658. In 1866 was het 36.827, eene verdubbeling dus in 9 jaren tijds. In 1875 bedroeg de kapitaal-rekening (Aandeelen, Obligatiën en andere schulden) $\$$ 4.658.208.630; de bruto-ontvangsten waren $\$$ 503.065.505, netto $\$$ 185.506.438; aan dividend werd betaald $\$$ 74.294.208, tegen $\$$ 67.042.942 in 1874. De bruto-ontvangsten van het goederenvervoer waren $\$$ 363.960.234, van het personen-vervoer $\$$ 139.105.271.

In vergelijking met 1874, verminderden de bruto-ontvangsten met $\$$ 17.000.000, de netto-ontvangsten met $\$$ 4.000.000, doch niettegenstaande dat, werd $\$$ 7.000.000 meer als dividend op de Aandeelen uitgekeerd, hetgeen voornamelijk veroorzaakt werd door het betalen van meer dividend op de Aandeelen van de Union en Central Pacific. Poor vooronderstelt, dat de constructie van nieuwe spoorwegen, althans voor een groot aantal jaren, in de toekomst zich niet bijzonder zal uitbreiden. Twee of drie duizend mijlen, zegt hij, zullen waarschijnlijk jaarlijks worden bijgebouwd. De vooruitgang in de toekomst moet gelegen zijn in vermindering van de kosten van transport, niettegenstaande de kosten van vervoer al reeds belangrijk zijn verminderd, zoodat goederen thans over 1500 mijlen worden vervoerd voor dezelfde som, welke vóór 25 jaren betaald werd voor het vervoer over 500 mijlen. Zulk eene vermindering is van het grootste belang wegens de uitgestrektheid van het land.

De toekomst der spoorwegen ziet Poor niet duister in; hij zegt daarvan het volgende: »Door welke tijdelijke tegenspoeden onze spoorwegbelangen ook mogen lijden, zij zijn te nauw verbonden aan alle handelsondernemingen en ontwikkeling van het land, om lang in den gedrukten toestand te kunnen blijven waarin zij de laatste twee jaren verkeerden. Over een tijdvak van 20 jaren zijn de ontvangsten uit hunne exploitatie vermeerderd, naar den maatstaf van $\$$ —.50 *per hoofd* en *per jaar;* en daar de bevolking jaarlijks met 1 millioen toeneemt, is het gemakkelijk in te zien, dat zelfs in de minder productieve en dunner bevolkte streken, de thans in exploitatie zijnde spoorwegen spoedig, wat hunne exploitatie betreft, eene gunstige vergelijking zullen aantoonen met die van de andere en beter bevolkte Staten."

WETENSWAARDIGHEDEN.

Eene bladzijde uit Peschels Volkenkunde,

DOOR

A. W. STELLWAGEN.

II.

Verplaatsen we ons thans van Australië uit naar 't westen, over een afstand van ongeveer een derde van den omtrek der aarde, dan komen we in Zuid-Afrika. En wat blijkt ons hier? Dat Kaffer-vorsten, eer zij ten strijde trekken, vóór de oogen hunner mannen, wier moed zij daardoor niet weinig prikkelen, eenige lompen, een speerschaft, een tabaksdoos of iets dergelijks verbranden, dat zij zich uit de bezittingen hunner vijan-

---

joor om de nadere bevelen te vernemen, en 's avonds was ik op marsch met eene afdeeling, waaraan nog een jonger officier was toegevoegd.

Toen we in den heerlijken maneschijn drie uren gemarcheerd hadden, liet ik in de nabijheid van een grooten kampong halt houden en ons bivouak opslaan, minder om uit te rusten, dan om eenige orde te brengen in den talrijken legertrein, welke voor de troepen in tropische gewesten onvermijdelijk is. Vooral moest ik de noodige maatregelen nemen om te beletten dat de koelies, die met het vervoer van alle draagbare zaken belast zijn, aan den haal gingen, gelijk zij bij de minste aanleiding plegen te doen, zonder er zich over te bekommeren, dat zij in zoo'n geval het leger in de grootste ongelegenheid brengen. Men moet daarom den legertrein door een sterke wacht onder ervaren onderofficieren laten bewaken.

Nadat ik de meest mogelijke voorzorgen genomen had en den koelies het aangenaam uitzicht geopend had van onmiddellijk neergeschoten te worden bij de minste poging om te ontvluchten, zette ik de noodige posten uit en keerde toen naar het bivouak terug. Ik vond daar onder een reusachtigen tamarindenboom een aardig plekje ingericht door de goede zorgen van den tweeden officier, een pas van de academie aangekomen jongmensch, De Krenens geheeten.

Ook voor een flink avondmaal was gezorgd. Juist wilden wij daarmede aanvangen, toen op den straatweg van Padang een troep van ongeveer twaalf ruiters verscheen, die snel ons bivouak naderden. Bij het heldere maanlicht herkende ik twee Nederlandsche handelaars uit Padang met hunne bedienden. Weinige minuten later hadden zij mijne legerplaats bereikt, sprongen van de paarden en snelden op mij toe met de woorden:

„Goddank, mijnheer Bertram, dat wij u nog hebben ingehaald. We vreesden, dat gij den geheelen nacht door zoudt marcheeren en ons daardoor zoudt noodzaken zoolang te paard te blijven. Vergunt ge dat wij uw bivouak deelen, en mogen onze bedienden ginds uitrusten?"

Natuurlijk gaf ik de gevraagde vergunning, en voegde er de uitnoodiging bij om ook ons avondmaal te deelen.

„We zouden niet alleen dezen avond uw maal willen deelen," gaf de oudste der beide heeren ten antwoord, „maar ook, als gij zoo vriendelijk zoudt willen zijn, gedurende de eerstvolgende vijf of zes dagen!"

Verwonderd keek ik op, zoodat hij er bijvoegde: „Wij ontvingen dezen zelfden middag brieven van de beambten op onze factorijen, waaruit bleek, dat onze tegenwoordigheid aldaar dringend noodzakelijk was. Wij hebben toen besloten nog heden daarheen te trekken en daarbij te trachten uwe bescherming te genieten voor het grootste deel van den weg, want Fort de Kock ligt niet ver van Tappanuli. Gisterenavond zeide de majoor nog, dat de Batta's overal in gisting zijn, zoodat we zeer gaarne van militair geleide op onzen weg zouden willen gebruik maken. Als we dus bij u mogen blijven, mijnheer Bertram, beloven we u militaire gehoorzaamheid voor de volgende zes dagen."

Ik willigde met genoegen hun verzoek in, want bij beide heeren had ik vroeger aan huis zeer aangename uren gesleten. Onder aangenamen kout verliep de tijd tot middernacht; in den heerlijken tropischen nacht smaakten de zeer goede Bordeaux en de geurige manilla nog beter dan anders; van den naburigen kampong klonken de melancholische slagen van den gonggong, en eenige mijner soldaten hieven een aardig kwartet aan. Langzamerhand echter hield alle geluid op en lag weldra iedereen in diepe rust.

Den volgenden morgen te vijf uren braken we op, tot negen uren marcheerden wij, toen werd eten gekookt en tot vier uren 's middags gerust, waarna weer tot zeven uren gemarcheerd werd. Op deze wijze waren wij vier dagen langs afschuwelijke bergwegen, alleen voor buffelkarren ingericht, getrokken, toen een sergeant der inlandsche soldaten met een ouden mandoer naar mij toekwam en meldde, dat de oude in een kampong, welken wij dien middag doorgetrokken waren, vernomen had, dat de Atjehneezen van de kleine eilanden ten Westen van Sumatra met een aantal prauwen geland waren en reeds eenige factorijen vernield hadden.

Dit bericht was vooral voor de beide heeren uit Padang van belang, want hunne plantages lagen juist aan de westelijke helling van het gebergte bij de bedreigde kust; de weg naar het Fort de Kock daarentegen voerde ons meer naar het midden van het eiland. Wij besloten daarom, dat de heeren tot het Fort bij mij zouden blijven en eerst van daar zich naar Tappanuli zouden begeven.

Ongestoord bereikten wij 's avonds van den zevenden dag het groote Fort. Ik liet mij bij den commandant, den 1sten luitenant Van Nooth, aandienen, reikte hem mijne depêches over en bracht daarna met de officieren der bezetting en mijn beide gasten een recht genoeglijken avond door.

Veel tijd had ik niet om mij in het Fort van de vermoeienissen van den tocht te herstellen, want reeds den volgenden dag zeide de commandant mij, dat de afdeelings-commandant mij voor het Fort Hendrik bestemd had, 'twelk drie dagmarschen van de Kock lag en niet ver van Tappanuli was opgericht tot bescherming van de kust.

Voor de bezetting kreeg ik vijftig Europeesche soldaten, waaronder vijftien artilleristen en vier sappeurs; voorts tachtig man Javaansche troepen. Den tweeden dag na mijne komst op Fort de Kock, begaf ik mij op weg, vergezeld van de beide heeren Braun, uit Padang, die tot Fort Hendrik zouden medegaan en dan in weinige uren hunne factorijen konden bereiken.

Mijn legertje zag er eigenaardig uit. Voorop liep een Javaansch sergeant met ongeveer twintig man, daarna de Europeesche soldaten, gevolgd door mijne artillerie, bestaande uit twee vierponders, door twee inlandsche paardjes getrokken, benevens een half dozijn kleine handmortieren op een buffelkar. Op de artillerie volgde een lange reeks buffelkarren en koelies, beladen met proviand voor een half jaar voor de bezetting van het Fort,

den hebben weten te verwerven. De hofsjamaan houdt steeds een tooverdrank in gereedheid en kruidt dien voor 't oog der krijgers, door er een weinig van den verbranden buit in te mengen. Zoodra de hoofdman, de aanvoerder der bende, den drank heeft ingezwolgen, bezit hij onfeilbare macht op zijne tegenstanders. Wij begrijpen dus waarom iedere Kafferkoning, zoo dikwijls hij een nieuwe woning kiest, de oude schoon laat vegen. Reeds is 't geval voorgekomen, gelijk Theophilus Hahn vermeldt, dat men de gansche kraal in de asch legde, opdat de vijand zich niet van een of ander stuk huisraad zou kunnen meester maken.

Letten wij nog een oogenblik op deze zeker zonderbare overeenstemming van Sjamanisme uit de meest verwijderde streken der aarde. We kunnen haar misschien verklaren, indien we ons voorstellen, dat èn de Papoea-stammen èn de Kaffers weleer een gemeenschappelijk vaderland hebben gehad en zij zich door aanhoudende verplaatsing van elkaar hebben verwijderd. Maar deze veronderstelling zou ons in tijden terugvoeren, die bij duizenden jaren achter ons liggen, want het rassenverschil dezer stammen gaat zeer diep en dergelijke verschillen ontstaan zoo langzaam, dat de geologische formaties er, wat den tijdduur betreft, alleen mee te vergelijken zijn. Ook moet men zich niet laten geruststellen, dat slechts de troebele hersenen van dergelijke ruwe, wilde volken tot dusdanige afdwalingen kunnen leiden. Hoe lang is 't geleden, dat men zelfs ten onzent het bijgeloof in vollen bloei kende, volgens hetwelk men haar en nagels zorgvuldig moest verbranden? Eene Italiaansche geleerde, Caroline Coronedi, heeft nog kortelings aangetoond, dat in het huidige Bologne tot in onze dagen 't geloof heeft standgehouden, hetwelk gebiedt de afgeknipte of uitgekamde haren zorgvuldig te verbranden, daar immers aan deze 't gemakkelijkst de tooverkunsten kunnen worden verricht? Tylor twijfelt er zelfs geen oogenblik aan, dat te Camargo, in Mexico, nog in 1860 eene heks is verbrand geworden. Bijna overvalt ons, na al deze overeenkomstige waanzinnigheden te hebben vernomen, de sombere gedachte, dat het menschelijke denkvermogen een mechanismus is, hetwelk onder gelijke aantrekkingen tot gelijke afdwalingen komt.

't Ergste lijden de Zuid-Afrikaansche Bantoevolken onder deze Sjamanistische verstandsziekte. Zoo dikwijls onder hen een sterfgeval heeft plaats gehad, wordt de Mganga of plaatselijke Sjamaan ondervraagd omtrent dengenen, die den dood kan hebben veroorzaakt. Aan hem wordt nl. eene hoogere wetenschap toegekend, van de soort als in onze dagen onder den naam van voorteeken-verklaring, orakelspraak en klopgeesterij voorkomt en immers ook tot de ziekte van 't Sjamanisme moet worden gebracht? Als, want we keeren tot de Bantoes terug, de priester-Sjamaan een of ander persoon als den verdachte aanwijst, dan wordt een godsoordeel gespannen. En hier ontmoeten we dan tevens een nieuwen kant van het tooverstelsel, want het geloof aan godsoordeelen en hunne onfeilbaarheid berust op de dwaling, dat zekere onzichtbare wet en ordebeheerschende macht, op kunstmatige manier ondervraagd, op onbedriegelijke manier zijne meening moet kenbaar maken door overstorting of zoo iets. Het godsgericht is echter nog heden in Indië, zoowel bij de Dravidastammen, als bij de Brahmaansche Hindoes verbreid, evenzoo in Zuid-Arabië. Trouwens, ook nog langen tijd na 't Christendom was bij de Germanen de vuurproef in gebruik; de waterproef, bij heksenvervolgingen, was zelfs in de 16e en 17e eeuw nog niet afgeschaft, en Jacob Grimm wil de laatste sporen van dezen waanzin tot zelfs in 't duel terugvinden. Ook de Papoea's gelooven de schuld of de onschuld des aangeklaagden te kunnen uitwijzen door onderdompeling, terwijl de Negers der Goudkust hetzelfde middel aanwenden. Voor 't overige wordt het godsgericht in Zuid-Afrika, waar 't zich van den Atlantischen Oceaan tot den Masai uitstrekt, bij voorkeur voltrokken door 't uitdrinken van een beker mboendoe-sap. Indien de verdachte niet spoedig genoeg den giftdrank moet uitspuwen, is hij schuldig. Toen in het jaar 1865 aan den Rembo in Mayola (2° Z. B. 11° O.L. v. Gr.) de pokken uitbraken, was du Chaillu er getuige van, dat niet slechts de offers der ziekte bij menigte geteld werden, maar de godsoordeelen nog gezonde menschen eischten als de slachtoffers van 't Sjamanistisch bedrog.

Tooneelen van foltering en pijniging der verdachten onder de Amaxosa-Kaffers worden door Maclean zeer aangrijpend geschilderd. Het geloof aan de macht der heillooze kunsten is te moeilijker uit te roeien, omdat inderdaad voor en na gevallen voorkomen van schuldigen aan tooverij, die op de daad betrapt werden. Dat dergelijke gevallen inderdaad voorkomen, deelt ons de reiziger Martius mede, die in een Braziliaansche hut kwam, juist op 't oogenblik, dat eene wraakzuchtige Indiaansche bezig was hare nachtelijke bezweringskunsten uit te oefenen. Het valt natuurlijk niet gemakkelijk zich uit den betooverden kring der Sjamanen een weg te banen, want al falen hunne kunsten ook nog zoo dikwijls, toch wordt daardoor, in de oogen der bedrogenen, alles behalve de nietigheid der aangewende wonderdaden aangewezen. Steeds heet het, dat de artsenij of tooverformulieren niet krachtig genoeg zijn geweest om de booze daden en kunsten der verwijderde Sjamanen zonder gevolgen te maken. Alle reizigers, die hunne waarnemingen onder vreemde volksstammen hebben gedaan, verzekeren ons met eenparigheid, dat de tooverdokters zelven aan hunne bezweringen gelooven en zij tot de eerstbedrogenen behooren. Zij dwalen uit eerlijke overtuiging, zouden wij zeggen. De Siberische Sjamanen, de Noord-Amerikaansche medicijnmannen, de Zuid-Afrikaansche Mganga, de Australische en Papoeasche toovenaars leven afgezonderd van hun stam, voeden hunne kweekelingen onder vasten en zelfkastijding op, om hun eerst daarna de schatten hunner geheime wetenschap te doen kennen en meê te deelen.

De slotgedachte, de grondgedachte der Sjamanistische dwaling, onder welke namen en vormen zij ook pleegt voor te komen is, dat de mensch zich in betrekking waant te kunnen stellen met zekere onzichtbare machten, die hij dan tot gehoorzame dienstbaarheid aan zijne eischen meent te kunnen onderwerpen. Beide vormen komen voor onder aanwending van zinnebeeldige handelingen en geheimzinnige machtspreuken, die daardoor hare macht hebben bewaard, dat de bekrompenheid van 't menschelijk oordeel een enkel, toevallig gunstig uitkomend geval meer waarde toekent, dan de honderden, die de onbeduidendheid van 't gebeuzel aantoonen. 't Geen met het bovennatuurlijke strijd voert, acht men niet of vergeet men spoedig, maar als het toeval aan het tooverformulier gunstig schijnt te zijn, dan is 't geloof aan de wondermacht weer voor jaren geborgen. En zelfs in de reinste harten weet dit zelfbedrog, natuurlijk onder meer verfijnde vormen, post te vatten. Het hecht zich aan al 't symbolieke en ritueele; het is overal werkzaam, waar van eene zinnebeeldige handeling eene zekere, niet streng noodzakelijke uitwerking wordt verwacht. Indien vrome Christenen bij zekere levensbehoeften gaarne eene soort van openbaring, die de toekomst leert kennen, wenschen te bezitten, en daartoe hun gezangboek opslaan, om in 't eerste lied, 't eerste couplet het beste, dat zich aan hun oog vertoont, een zeker antwoord van boven te verwachten, dan hebben zij zich, onbewust misschien, maar niettemin zeker bij wijze van contract met God ingelaten, dan willen zij, dat Hij, op die manier ondervraagd, hun te woord staat met degelijk bescheid. Of men 't verbloemen wil of niet — 't is almee.... Sjamanisme.

GEMENGDE ZAKEN.

Ter overweging.

De Nederlandsche dansonderwijzers-vereeniging heeft het ten opzichte van het afnemen van den hoed bij een bloote bespreking gelaten en aan anderen de eer gegund eene verandering in onze beleefdheidsvormen tot stand te brengen, als die hun gewenscht voorkomt.

In afwachting van beslissende stappen, willen wij alvast mededeelen hoe men elkander beleefdheid en eerbeid betuigt onder de bewoners van Oasen. Het gaat er met echt Oostersche plichtplegingen toe.

Omtrent den vorm van den groet bestaan bepaalde regelen; de houding, welke men bij zulk een gelegenheid aanneemt, neemt, naar gelang van de maatschappelijke positie welke men bekleedt, in eerbied en bescheidenheid toe of af.

De man uit het volk heeft maar één middel om zijn geestdrift of dankbaarheid te luchten: hij kust den slip van den mantel der hooger geplaatsten; hem de handen te kussen komt volstrekt niet bij hem op.

Scheiks en Kadi's groeten elkander met een kus op den schouder; zij buigen niet, maar drukken elkander de hand.

Tegenover hoogwaardigheidsbekleeders brengt men weer een anderen vorm in practijk. Iemand, die zulk een man zijne hulde wil betuigen, nadert hem, legt met gratie de hand eerst op het hart, dan op den mond en vervolgens op het voorhoofd, en zegt daarbij: «Mijn geheele hart, mijn gansche ziel, al mijne gedachten zijn u gewijd.»

Wanneer op eene oase een bezoeker aangekondigd wordt, wien men eerbied dient te bewijzen, hult de Scheik zich in zijn rooden mantel en rijdt met den Kadi op twee prachtige hengsten de karavaan in gestrekten galop tegemoet, tot den afstand dien de etiquette eischt. Hier houden zij plotseling op, stijgen af en werpen de teugels ter aarde. De paarden, die er op afgericht zijn, blijven onbewegelijk staan, en inmiddels loopen de ruiters de karavaan tegemoet.

Bij de ontmoeting wisselt men beleefdheidsbetuigingen, en de stoet zwaait ten teeken van vreugde met palmtakken.

Als dit gedeelte der plechtigheid afgeloopen is, keeren de afgezanten te voet, en de paarden bij den teugel leidende, met hunne gasten terug. Wanneer men bij de woning van den Scheik gekomen is, wacht deze laatste zich wel den drempel van zijn huis te overschrijden; hij verzoekt zijn gast binnen te treden en zegt hem dat hij meester in zijn huis is en dat alles te zijner beschikking staat. Geen van de huisgenooten betreedt de vertrekken zoolang gasten daarin vertoeven.

Aanbevelenswaardig!

„Het staat zwart op wit", zei men tot dusver, wanneer men allen twijfel aan de nakoming van eene of andere belofte wilde verbannen. »Voor hoe lang staat het er", zal men voortaan moeten vragen, sinds het menschelijk vernuft er in geslaagd is eene inktsoort samen te stellen, van dien aard, dat de daarmede geschreven letters, eerst prachtig zwart, na eenige dagen spoorloos verdwijnen. Zóó volkomen moet die verdwijding zijn, dat geen chemisch of ander onderzoek na een bepaalden tijd kan constateeren of het papier al dan niet beschreven is geweest. Men gebruikt voor die inkt een bijzonder soort van pennen met zeer zachte punten, welke op het papier geen den minsten indruk achterlaten.

De uitvinder is een Franschman, die zich voor een kapitein uit Algerië uitgeeft. Zijn handelsreiziger moet druk bezig zijn om deze waar aan den man te brengen. Men kan nooit weten, zegt hij ter aanbeveling, of men niet eens in de noodzakelijkheid komt de een of andere lastige schuldbekentenis te schrijven, of zich laat verleiden tot een onvoorzichtige briefwisseling met eene dame. In beide gevallen gevoelt men zich eenige dagen later weer volkomen frisch man.

Een veld voor de emancipatie.

De vrouw in den stam der Kabylen trouwt niet met iemand, maar wordt verkocht aan iemand. Naar haar gevoelen of gevoel wordt niet gevraagd, zij is een menschelijke koopwaar. Van bruidsgift is geen sprake; de vader, de broeder, of wie er recht op heeft, verkoopt het meisje.

Als een man wil te kennen geven dat hij getrouwd is, zegt hij: «Ik heb gisteren eene vrouw gekocht.» Van een vader zegt men niet: »Hij heeft zijn dochter uitgehuwelijkt,» maar: «Hij heeft een goeden prijs voor zijne dochter gekregen.»

Een lid van dien stam, die lust gevoelt tot trouwen, kijkt eerst bij de lieden van zijn stam rond, dan zendt hij er een vriend op af om, onder het zegel van de diepste geheimhouding, bij den vader met het een of ander bod aan boord te komen. Wordt men het eens, dan komen de belanghebbenden — de bruid natuurlijk niet — in het geheim bij elkander. Op die bijeenkomst worden de koopsom en de tijd van levering, uiterlijk binnen één jaar, bepaald. Daarop volgt een openlijke bijeenkomst, waarop de koopsom uitbetaald, de koopwaar geleverd en den vrienden en magen te eten en te drinken gegeven wordt. 't Is al veel, als aan de bruid nog eenige kleedingstukken en sieraden geschonken worden.

In Oostersche landen bestaat overigens het gebruik om meisjes, zoodra zij ter wereld komen, een ring om het been of den arm te slaan. Als zij later trouwt, neemt de vader dien ring af, om hem te vervangen door een van den aanstaanden echtgenoot, als teeken dat het meisje in een andere slavernij overgaat.

Sommigen brengen hiermede in verband het wisselen der ringen tusschen onze verloofden.

Eene zeldzame trouwplechtigheid.

De ambtenaren van den burgerlijken stand kunnen soms de wonderlijkste gevallen onder de oogen krijgen. Dat echtelieden, die zich hadden laten scheiden, nog eens met elkander in het huwelijksbootje stapten, is meer voorgekomen, maar dat een paar, 'twelk jaren lang in den gelukkigsten echt had geleefd, voor de tweede maal moest trouwen, behoort tot de groote zeldzaamheden.

Dit geval doet zich te Berlijn voor.

Zes jaren geleden werd het huwelijk te Chicago gesloten. Bij den grooten brand van 1871 echter verbrandde niet alleen het huwelijkscertificaat dat de man bezat, maar ook het gerechtsgebouw met alle akten en de kerk waarin het huwelijk voltrokken was. Een officieel afschrift van het document is dus niet te krijgen. Ten overvloede overleed de geestelijke die het huwelijk ingezegend had, en met hem de eenige officieele getuige.

De echtelieden bevinden zich thans in de dringende noodzakelijkheid, voor regeling van zekere zaken, hunne trouw-akte over te leggen, en daardoor blijft hun niets anders over, dan zich nog eens aan de plechtigheid te onderwerpen. De noodige stappen daartoe zijn reeds gedaan.

De kinderen hebben de grootste pret er over, dat zij papa en mama zullen zien trouwen.

Goed en goedkoop.

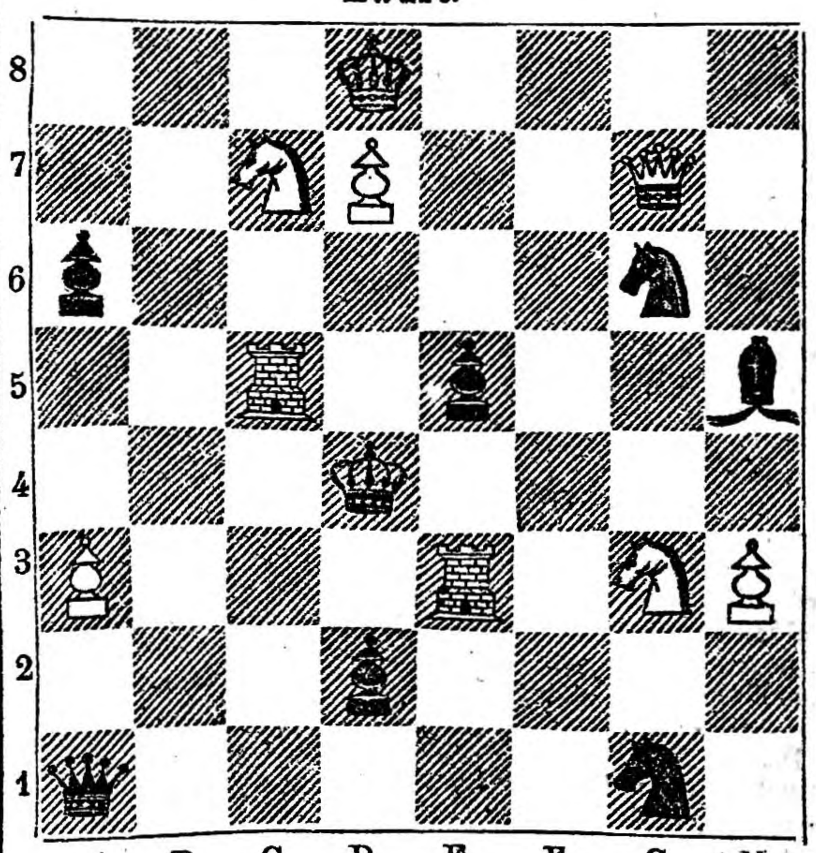
Een goede en goedkoope verwarming van gebouwen blijft altijd een gezochte zaak, maar het beste en ongelukkig meest zeldzaam voorkomende geval is, wanneer de natuur zelve zoo goed is daarvoor te zorgen. In dat bijzondere geval verkeert de Domkerk te Baden-Baden. Daar heerscht een vaste temperatuur van 13° tot 15° R., doordat men water uit de naburige warme bronnen door koperen buizen onder de kerk rondleidt.

Dit is misschien wel het eenige gebouw dat door de natuur verwarmd wordt.

Schaakprobleem No. 31.

Zwart.

8
7
6
5
4
3
2
1

A B C D E F G H

Wit.

Wit speelt en geeft in 4 zetten mat.

Oplossing van probleem No 28.

Wit.	Zwart.
F 7 op G 6	E 3 op G 3
E 5 op G 4	H 6 op F 4
G 6 op F 6	F 4 op E 5
F 6 op E 5 en mat.	
of	
F 7 op G 6	E 3 op G 3
E 5 op G 4	G 3 op E 3
G 6 op F 6	E 3 op E 5
F 6 op E 5 en mat.	
of	
F 7 op G 6	H 6 op F 4
G 6 op F 5	F 4 op E
F 5 op E 4	E 3 op E 4
D 6 op F 5 en mat.	
of	
F 7 op G 6	H 6 op F 4
G 6 op F 5	F 4 op E 5
F 5 op E 4	C 3 op E 4
D 6 op B 5 en mat.	
of	
F 7 op G 6	H 6 op F 4
G 6 op F 5	E 3 op G 3
E 5 op F 3	G 3 op F 3
F 5 op C 5 en mat.	
of	
F 7 op G 6	H 6 op F 4
G 6 op F 5	E 3 op G 3
E 5 op F 3	D 4 op E 3
F 5 op D 3 en mat.	
of	
F 7 op G 6	H 6 op F 4
G 6 op F 5	F 2 op F 1 (Kin.)
E 5 op F 3	E 3 of F 1 op F
F 5 op C 5 en mat.	

Goede oplossingen ontvingen wij van: Receveur, te B. — H. C. R., te G. — G. J. D. Jr., te A.

voorts met de munitie en de vrouwen en kinderen der Javaansche onderofficieren en soldaten, welke lieden zich bij tochten van langeren duur nooit van hunne gezinnen scheiden. Het slot van de lange kolonne vormden de Javaansche soldaten onder bevel van een Europeesch sergeant-majoor, een wakker krijgsman, dien ik reeds van den veldtocht op Bali kende en die mij door luit. van Nooth bijzonder aanbevolen was. Ik kon vast staat op hem maken en rustig naast de voorhoede rijden; hij kende alle listen en lagen der koelies op zijn duim en zou wel zorgen dat zij niet ontvluchtten.

Wijl de te volgen weg aan mijne keus was overgelaten, besloot ik den vreeselijken bergweg te verlaten en naar de kust af te dalen. Ik kwam daar eerst vrij laat en sloeg in een bocht, ongeveer twee uren ten noordwesten van Tappanuli, door dichte struiken voor de zee beschut, ons bivouak op.

Den volgenden avond waren wij, naar de meening van een sergeant der sappeurs, die ons als gids was medegegeven, nog ongeveer een uur van Fort Hendrik verwijderd, toen bij mijne voorhoede plotseling schoten vielen en mijne soldaten snel terugkeerden. Hun sergeant rapporteerde, dat uit een hinderlaag een sterke bende tegen hen opgerukt was. Ik liet onmiddellijk stilhouden en de Europeesche soldaten naar voren komen; de bagage stelde ik onder de zorg van sergeant-majoor Schmidt, de beide heeren Braun sloten zich bij mij aan, en nauwelijks had ik mijne manschappen opgesteld, toen een geheele wolk van donkere gedaanten mij van voren en in de flanken aantastte.

De Europeanen hielden zich goed en onderhielden een levendig rottenvuur op de Maleiers, terwijl mijne Javanen, die vrouwen en kinderen te verdedigen hadden, hen met de bajonet te lijf gingen. De vijand was ook ruimschoots van vuurwapens voorzien; om nu niet voortdurend blootgesteld te zijn aan het felle vuur uit het bosch, liet ik in gesloten gelederen oprukken en maakte daartoe met de Europeesche soldaten baan, waarbij het meermalen tot aanvallen met de bajonet kwam.

Intusschen rukten van de kust telkens nieuwe scharen Batta's en Atjehneezen aan. Wij hadden wellicht ten slotte het onderspit moeten delven, als niet de genie-officier, die op het Fort Hendrik over de zwakke macht het bevel voerde, in den stillen avond het schieten had gehoord en met zijne weinige manschappen den vijand in den rug was aangevallen. Tegenover dit dubbele vuur hielden de Maleiers geen stand, en zij vloden snel naar de kust.

Onze verliezen waren gelukkig zeer gering geweest, want de vallende duisternis maakte het schieten zeer onzeker, en de vijand waagde zich met zijn lans niet te dicht bij ons. De weinige gewonden werden op buffelkarren geladen, en nu trok ik snel naar het Fort op. De luitenant van de genie Robert, dien ik hartelijk bedankte voor zijn recht tijdige tusschenkomst, was vooruit gesneld, om inderhaast de noodige bevelen te geven voor de ontvangst van mijne manschappen, die hij nog zoo spoedig niet verwacht had.

Den volgenden morgen verlieten de heeren Braun het Fort, nadat wij nog omtrent eene soort van optischen telegraafdienst tusschen de ongeveer twee uren verwijderde factorijen en het Fort waren overeengekomen.

In de eerste dagen waren wij druk bezig met de bewapening van het Fort, de huisvesting van de manschappen in het vrij groote, maar geweldig vochtige blokhuis, en de barakken voor de Javanen.

De luitenant Robert was met zijne vijf en twintig sappeurs in het Fort gebleven, omdat hij moest vreezen met zulke zwakke krachten onderweg door de Batta's in de pan gehakt te worden, nu zij reeds tusschen Fort Hendrik doorgedrongen waren en mijne veel sterkere kolonne hadden aangevallen. Ik voor mij was zeer in mijn schik met deze vermeerdering, zoowel om de versterking mijner strijdkrachten, als om het gezelschap, want het zou toch al te vervelend zijn geweest de avonden in dezen uithoek van de wereld in eenzaamheid te moeten doorbrengen.

Ongeveer een week was voorbijgegaan; Robert en ik zaten op een avond op den platform van den uitspringenden hoek van het hoofdbastion; langzaam dronken wij onzen jenevergrog uit, en door den ouden Schmidt lieten wij ons anecdoten uit zijn vroegere expeditiën vertellen.

Inwendig zag het Fort er belangwekkend uit. De Europeesche soldaten hadden een vuur aangelegd om de lastige muskieten te verdrijven en hunne thee te koken, en lagen nu pratende en rookende daarom heen; in een anderen hoek waren de Javaansche soldaten met hunne vrouwen en kinderen gelegerd; zij voerden op de tonen van een gong-gong een Javaanschen dans uit of hoorden in een kring de sprookjes aan, welke hun een sprookjesverteller op eentonige wijze voordroeg. Elk gezin had, voor de mat waarop het lag, twee brandende olielampen, zoodat het geheele schouwspel zeer fantastisch was.

Daarentegen was de omgeving van het Fort zeer eentonig en vrij doodsch. Aan drie kanten was het bosch, tot op tweehonderd pas afstands, omgehakt, alleen tallooze boomstammen staken boven het hooge gras uit. Van den vierden kant der vesting had men het gezicht op de zee, welke echter een steilen oever had. Op drie zeemijlen afstands kon men een der vele kleine eilanden zien, welke langs de Noordwestkust van Sumatra verstrooid liggen.

Eensklaps werd de stilte in en om het Fort gestoord door het geluid van hoefslagen, en terstond daarop hoorde men een der schildwachten bij het Fort de aankomenden toeroepen. Toen deze nabij het Fort gekomen waren, herkende ik den oudsten Heer Braun met eenige bedienden.

GEEN VILLA, MAAR WEL EEN ELEGANTE EQUIPAGE CADEAU.

EERSTE ADVERTENTIE.

SIR WALTER SCOTT.

Al de Romantische Werken van **WALTER SCOTT**, uit het Engelsch, opnieuw bewerkt door Dr. M. P. LINDO, met een Opstel van Dr. N. BEETS. Nieuwste uitgave, bestaande in:

1. **Waverley of Zestig jaar geleden.** Prijs *f* 2.40, nu *f* 1.20.
2. **Ivanhoë**, waarbij het Opstel van N. BEETS. Prijs *f* 2.50, nu *f* 1.25.
3. **Het hart van Mid Lothian.** Prijs *f* 2.60, nu *f* 1.30.
4. **De Oudheidkenner.** Prijs *f* 2.—, nu *f* 1.—.
5. **De Bruid van Lammermoor.** Prijs *f* 1.90, nu *f* 1.—.
6. **Guy Mannering de Sterrenwichelaar.** Prijs *f* 2.10, nu *f* 1.10.
7. **Robbert Roodhaar.** Prijs *f* 2.—, nu *f* 1.—.
8. **De oude Pelgrim.** Prijs *f* 1.90, nu *f* 1.—.

Wie alle 8 deelen bij elkander neemt, betaalt in plaats van den nog kort geleden uitgaafsprijs, zijnde geweest *f* 17.40, nu slechts **f 8.** Elk deel is ook afzonderlijk te bekomen voor den daarachter gestelden prijs.

De verdiensten van WALTER SCOTT, als Schrijver eener reeks van geschiedkundige Romans, zijn algemeen erkend; zoo iemand, dan heeft hij de zeldzame kunst verstaan, om te gelijk onderhoudend en leerzaam te zijn, de graagte, waarmede zijne werken door alle volkeren en uit alle standen der maatschappij zijn ontvangen, is daarvoor een voldoend bewijs. Door den ontzettend hoogen prijs zijner werken, bleef evenwel het groote publiek buiten het bezit er van. De Heer Dr. M. P. LINDO heeft de bewerking er van op zich genomen, waarlijk wel een voldoende waarborg voor de uitstekende vertaling; en de prijs was zoo laag gesteld, dat ieder in de gelegenheid moest wezen WALTER SCOTT's Werken aan te schaffen. Hoe verrassend moet dus ons aanbod niet zijn, nu wij dien reeds laag gestelden prijs nog meer dan de helft verminderd hebben, en bovendien nog de gelegenheid geven om fraaie premiën daarbij cadeau te ontvangen.

Dr. N. BEETS zegt o. a.: »Alle, ook de minst gelukkige van SCOTT's werken, dragen den onmiskenbaren stempel van de voortbrengselen te zijn van eene gezonde natuur, een rijpen geest, een voortreffelijk karakter.

Dit geeft hun een onbeschrijfelijke degelijkheid en aantrekkelijkheid; dit doet weldadig aan; dit veredelt de bewondering, die de Schrijver door zijne overige begaafdheden opwekt, tot vertrouwen, tot wezenlijke achting en liefde. Hierin is, dunkt mij, het eigenlijk geheim der groote en duurzame populariteit van WALTER SCOTT.«

TWEEDE ADVERTENTIE.

KINDERBOEKEN.

Twee prachtige

Tooverprentenboeken,

groot kwarto formaat,

vervaardigd ter Lithographie **AMAND** alhier, met groote UITSLAANDE PLATEN, welke te zamen toegevouwen en opengelegd 20 kolossale Platen vormen, voorstellende de Geschiedenissen van Klein Duimpje, Rood Kapje, Robinson Crusoë en de Gelaarsde Kat, prachtig en aangrijpend gedrukt in 8 verschillende Kleuren en boeiende Beschrijving, in fraai gedrukte Omslagen. De prijs dezer 2 Tooverprentenboeken te zamen werd op *f* 1,80 gesteld.

☞ Wij bieden dezelve evenwel nu aan voor slechts *f* 1 met het voordeel van al de Premiën er aan verbonden. Zelden zagen wij mooiere Kinderenboeken.

Voor *f* 1 leveren wij het volgende stel keurige

Kinderwerken.

a. Een deeltje uit de verzameling klein kwarto **Prentenboeken**, Proza en Poëzy voor de jeugd, bijeengebracht door L. VAN DEN BROEK, A. ISING, S. J. VAN DEN BERGH, J. J. A. GOEVERNEUR, W. J. VAN ZEGGELEN, J. P. HEIJE, J. VAN LENNEP, N. A. VAN CHARANTE, GERARD KELLER, H. J. SCHIMMEL, P. A. DE GENESTET, W. MARTEN WESTERMAN, A. J. DE BULL en anderen.

b. **De Vos en de Ooievaar**, groot kwarto Prentenboek met 6 fraaie Platen, met aardige Beschrijving, vervaardigd bij AMAND.

c. **De Geschiedenis van Robinson Crusoë**, groot kwarto Prentenbock met 6 fraaie Platen met boeiende Tekst, vervaardigd bij AMAND.

Hoewel de prijs dezer 3 Kinderwerken, vermeld onder A. B en C, bij uitgave *f* 1,80 was, bieden wij dezelve alle 3 te zamen voor *f* 1, met genot van de voordeelen hieronder vermeld, aan.

DERDE ADVERTENTIE.

POSTPAPIER

EN

Enveloppen.

Voor *f* 1 leveren wij:

100 vel goed POSTPAPIER.
100 daarbij passende Enveloppen.
100 QUITANTIËN.
100 NOTA'S.
25 beste STALEN PENNEN.
1 sterken PENHOUDER en 1 goed POTLOOD.

Wie nu helaas! niet van lezen houdt en toch ook gaarne een Gulden wil besteden, kan deze waarlijk nuttige en alledaagsche zaken voor den spotprijs van *f* 1 bekomen, met de voordeelen er aan verbonden, hieronder vermeld.

Fijne Visitekaarten,

op fraai **Glacé Karton**, keurig gedrukt met geschreven schrift, per 100 stuks, zonder Enveloppen, *f* 1.

Gewone Visitekaarten,

Dof Karton, met gewone drukletters à la minute, per 100 stuks met 100 daarbij passende Enveloppen

te zamen voor EEN GULDEN.

Bij de bestelling van Visitekaarten verzoeken wij beleefd duidelijk geschreven opgave van den naam, dien men er op verlangt. Ook hierbij komt de premie *Surprise* in aanmerking.

VIERDE ADVERTENTIE.

Verscheidenheden:

1. JULES VERNE. **De Reis om de Wereld in 80 dagen**, nieuw, groot, aangenaam en leerzaam Gezelschapsspel met 80 Plaatjes, naar VERNE's meesterwerk. Geheel nieuwe plano uitgave. Prijs 20 Cents.

2. **Een Cahier met 13 prachtige Photographiën** van de schoonste gezichten uit het Vondelspark te Amsterdam; Albertypieën, kabinetformaat, vervaardigd door de beroemde firma WEGNER & MOTTU, alhier. Prijs *f* 5.20, nu *f* 2.60.

3. 12 ordinaire **Notitieboekjes** voor slechts **25** Cents, 50 stuks voor **een Gulden.**

4. 20 fraaie **Photographieplaatjes**, genre fantasiestukjes, enz. enz., Albumformaat, keurig uitgevoerd, voor slechts **een Gulden.**

5. **Het spelende Turnen voor Jongens**, naar de methode van Dr. MORITZ KLOSS, met 16 lieve Plaatjes. In plaats van 90 Cts. voor slechts 50 Cts.

6. **Het spelende Turnen voor Meisjes**, naar de methode van Dr. MORITZ KLOSS, met 16 lieve Plaatjes. In plaats van 90 Cts. voor slechts 50 Cts.

7. **Woorden voor het hart op elken dag des jaars**, een geschenk voor Christenen, door K. F. VAN SETTEN, in plaats van 75 Cts. voor slechts 30 Cts.

8. **Handboek voor den houder van het Rundvee**, door E. C. ENKLAAR, tweede, veel vermeerderde en verbeterde druk, met vele Houtgravuren. Prijs *f* 2.25, nu voor 75 Cts.

9. **Een Kerstboom voor groote en kleine Kinderen**, door J. J. L. TEN KATE, met 16 keurige Platen, groot quarto formaat en kartonnen band. Prijs *f* 2.25 nu voor *f* 1.25. Een Juweel van een Boek.

10. **Keur van Gedenkwaardige Tafereelen uit de Geschiedenis van Schotland**, naar het Engelsch van Sir WALTER SCOTT, door G. ENGELBERTS GERRITS, 2 deelen met Platen. Prijs *f* 3, nu voor *f* 1.

VIJFDE ADVERTENTIE.

KEURIGE BOEKWERKEN.

1. **Vrouwen en Dochters.** Een Verhaal door Mrs. GASKELL, Schrijfster van *Mary Barton*, enz. enz. Uit het Engelsch door Mevrouw VAN WESTRHEENE. 3 deelen. Prijs *f* 7.50, nu voor *f* 2.

2. **Herinneringen uit de loopbaan van een Indisch Officier**, door W. A. VAN REES, 4de uitgave, 2 deelen. Prijs *f* 3, nu voor *f* 1.25.

3. **Toontje Poland**, voorafgegaan door eenige Indische Typen, door W. A. VAN REES, 2de uitgave, 2 deelen. Prijs *f* 4, nu voor *f* 1.50.

4. **Londen bij Dag en bij Nacht**, naar het Hoogduitsch, van G. RASCH. Prijs 75 Cents, nu voor 50 Cents.

5. **Berlijn bij Dag en bij Nacht**, naar het Hoogduitsch, van G. RASCH. Prijs 75 Cents, nu voor 50 Cents.

6. **Weenen bij Dag en bij Nacht**, naar het Hoogduitsch van F. TIETZ. Prijs 75 Cents nu voor 50 Cents.

7. **Groot Practisch kookboek**, of **het Keukenboek bij uitnemendheid**, door JULES GOUFFÉ, Eersten Kok aan de Parijsche Jockey-Club, tevens naar ALPHONSE GOUFFÉ, Eersten Kok van H. M. de Koningin van Engeland, en voor het Nederlandsch bewerkt door A. KREUNEN, voornaam Kok te Amsterdam. Geïllustreerd door ruim 100 platen. Prijs *f* 6, nu voor *f* 1.50. Het beste aller Kookboeken.

8. **De Jaargetijden**, door J. J. L. TEN KATE, groot folio formaat, met 4 prachtige Chromolithographiën; Prachtuitgave, in rood linnen, rijk verguld, op plat en op snede. Prijs *f* 18.50, nu voor *f* 7.—; en daarbij cadeau 1 exemplaar J. J. L. TEN KATE, **De Zondvloed.**

9. **Geschiedenis der Nederlanden**, van de vroegste tijden tot op de omwenteling van 1830, door N. G. VAN KAMPEN, 2 deelen met platen. Prijs *f* 8.25, nu voor *f* 2.25.

10. **De Weversknaap**, of schetsen uit het leven van David Livingstone, door H. G. ADAMS, uit het Engelsch door E. GERDES. Prachtig gebonden. Prijs *f* 2.40, nu voor *f* 1.20.

11. **De Spaansche Broeders.** Een verhaal uit de zestiende eeuw. Uit het Engelsch. Prijs *f* 2.25, nu voor *f* 1.—

Ook aan al deze werken is de Premie verbonden van onderstaande surprise.

Ieder, die uit bovenstaande 5 Advertentiën voor de waarde van *f* 1 of meer kiest, krijgt daarbij *CADEAU* een aardige surprise, getiteld: ZEVEN NIEUWE WONDERKAARTEN, waardoor men zoo opeens iemands gedachten raden kan, een kunstje ons door de Goden geleerd. In *één* dezer gesloten surprises bevindt zich een BON, goed voor een prachtige EQUIPAGE, Berliner met twee uitmuntend schoone bovenlandsche Paarden, Merriën, gekruist ras, met prachtige Tuigen, Stangen en Zweep. Deze Equipage was de hoofdprijs bij de Haarlemsche Paardenloterij, welke bij ons is gevallen en munt uit door elegance en soliditeit. Het Rijtuig is afkomstig uit de Koninkl. Fabriek van den Heer BEYNES, te Haarlem, terwijl de kostbare Tuigen afkomstig zijn uit de welbekende voorname Zadelmakerij van de Heeren KOK EN VERWEEGEN, te Amsterdam. — Bovendien bevinden zich nog in *vijftig* dezer gesloten surprises in elk een Lot van de Woerdensche Loterij en in nog *vijftig* in elk een Lot voor de Rotterdamsche Loterij, beide Loterijen van Paarden, Rijtuigen, Tuigen, Koeien, Schapen, Landbouwwerktuigen, enz. enz. — Voorts in nog 899 surprises bevindt zich een Bon voor een keurige groote PREMIEPLAAT. Wanneer men voor twee of meer gulden uit bovenstaande 5 Advertentiën kiest, dan ontvangt men ook even zoo vele surprises er bij cadeau. De vinders der bons ontvangen de daarop vermelde premiën van ons geheel cadeau, zoo ook de vinder van den bon voor de Equipage, evenwel moet deze 100 gulden bijbetalen voor stallen en voederen.

En nu de wijze van afleveren:

Hoewel wij cadeaux maken en geen loterij houden, zou het ons toch alles behalve aangenaam zijn, indien de bon voor de Equipage reeds dadelijk gevonden werd; wij stellen daarom tot voorwaarde: Niemand behoeft ons vooruit te betalen, men zende ons slechts *dadelijk* zijne bestelling, *of geve die aan zijnen gewonen Boekverkooper op.* — Als wij eerst een aantal bestellingen hebben ontvangen, zenden wij bericht en verwachten dan de gelden comptant in den winkel of van buiten met postwissel, of men kan ook zijn gewonen Boekverkooper betalen. Wie evenwel *nu* reeds wil betalen en het bestelde *dadelijk* verlangt te ontvangen, kan dat ook gedaan krijgen, doch betaalt dan 5 cts. er bij, dan wordt de cadeau-surprise later franco per post toegezonden. — *En nu eene kleine aanbeveling*: Als men een Lot neemt in de Haarlemsche Verloting en men krijgt »een niet", dan is men zijn gulden kwijt; bij ons evenwel niet, omdat wij geen loterij houden, doch cadeaux geven, krijgt men voor zijn gulden de waarde, ja meer dan de waarde en heeft bovendien het voordeel zulk een prachtig cadeau er bij te kunnen ontvangen. (1924)

Leliegracht. GEBROEDERS KOSTER, Amsterdam.

Patent Salicylzuur-Praeparaten.

MONDSPOELING	per flesch *f* 1.25.
TANDPOEDER	» » » 0.60.
VOETWASCHWATER	» » » 0.60.
STROOIPOEDER	» » » 0.60.

6766) Verkrijgbaar in de bekende Depôts van
Emmerich. **H. v. GIMBORN.**

FARINE LACTÉE

VAN HENRI NESTLÉ,

Chimiste à Vevey (Suisse)

UITMUNTEND KINDERVOEDSEL.

TE BEKOMEN BIJ

R. J. PIDERMAN, Korte Nieuwendijk.
S. R. SMIT, Leidschestraat 95.

Voor Heeren Geneeskundigen is op franco aanvrage (*zoolang de voorraad strekt*) aan bovenstaande adressen te bekomen een **Brochure over dit Artikel**, door H. ELBERT ancien Professeur de Clinique Medicinale à Breslau. (681)

VLEESCH EN KINA

Het krachtherstellendste voedingsmiddel, de bestanddeelen van het bloed der beenderen en het vleesch gevoegd by de Kina, het kostbaarste der krachtopwekkende middelen.

WYN AROUD MET QUINA

Gevoegd by de voedende bestanddeelen van het VLEESCH.

Teringachtige, bleekzuchtige, herstellende, grysaards, zwakke kinderen, zwakke personen zonder eetlust en zonder kracht, gebruikt dezen KRACHTHERSTELLER BY UITNEMENDHEID. (*Union médicale, France médicale*).

Depôt te Amsterdam: GROOTE, apotheker, en alle apotheken.

EISCHT naam en handteekening AROUD

Zwitsersch Kindermeel,

van Dr. N. GERBER, Thun bij Bern.

Hoofd-Depôt voor Nederland en Koloniën bij H. LUCHSINGER Johs.Zn., Bloemgracht DD 81, Amsterdam.

Dit Praeparaat, gebaseerd op grondige wetenschappelijke studiën der voeding, munt boven alle dergelijke producten uit door veel geringer Suiker- en Zetmeelgehalte, waar door het door de kinderen gemakkelijker te verteren is.

Heeren Doctoren kunnen gratis over proefbussen beschikken aan het Hoofd-Depôt, terwijl het voor het publiek alom verkrijgbaar is gesteld (848)

Voor liefhebbers van Rijden

zijn door alle Boekhandelaren te ontbieden de volgende Werken, verkrijgbaar bij G. L. FUNKE, te Amsterdam:

DE RIJKUNST,

in hare toepassing op het Campagne-, Militair- en Schoolrijden, naar de tweede Hoogduitsche Uitgave van ADOLF KÄSTNER, Ritmeester bij het Saksisch leger, bewerkt door H. J. R. BAARS, Onderwijzer in de Rijkunst te Zwolle. Met 66 Afbeeldingen. Prijs *f* 3.—

HET VAN DEN BOK RIJDEN.

Grondig onderricht voor Koetsiers en houders van Equipage, in de ware behandeling en dressuur van Wagenpaarden, het inspannen en rijden. Naar het Hoogduitsch van Fr. HAMELMANN, Chef der Paarden-stoeterij van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, bewerkt door L. E. J. SCHEURLEER. Met 16 platen. Prijs . . . . . . *f* 2.50.

Dat is nu kost voor alle monden.

☞ **De Bon voor het Rotterdamsch Premie-Aandeel, groot Honderd Gulden, is reeds gevonden door den Heer G. FLOHIL, te Rijsoord.**

VOORDEELIG AANBOD!!!

Voor *f* 1.25 in plaats van *f* 5, ontvangt men een **Kunst- of Pracht-Album**, met twaalf allerkeurigste, fonkelnieuwe Platen, naar Schilderijen van oude en nieuwe Meesters. **IEDER**, die nu zoo'n Album voor *f* 1.25 koopt, ontvangt daarbij nog **CADEAU**: een **Verzegeld Pakket** met een Nieuw Historisch of Romantisch **Boekwerk**, dat bij uitgaaf nog meer dan *f* 1.25 kostte. Het Album kost dus om zoo te zeggen geen cent. Niettegenstaande dat, zijn nog in drie Pakketten **Bons** gelegd voor zeer gewaardeerde extra toegiften, en wel: in een pakket een Bon voor een **Oostenrijksch Premie-Aandeel van 1864**, waarde p. m. *f* 125. In een pakket een Bon voor een **Rotterdamsch Premie-Aandeel**, waarde p. m. *f* 100. In een pakket een Bon voor een **Amsterdamsch Premie-Aandeel**, waarde p. m. *f* 96. De vinders der Bons ontvangen die Cadeaux natuurlijk dadelijk. Zoolang de voorraad nog strekt, te bekomen bij **D. BOLLE, Noordblaak, te Rotterdam.**

Op den postwissel van *f* 1.25 te schrijven: *Goedkoop aanbod.* (1365)

KALMEERENDE SIROOP
met
Bromium Potassium
VERMENGD
GETROKKEN UIT BITTERE ORANJE-SCHILLEN
van J.-P. LAROZE, Phien
2, RUE DES LIONS-St-PAUL, PARIS
Onfeilbaar bij
Hartaandoeningen
Epilepsie, Hysterie, Migraine,
alle Zenuwlijden
en Slapeloosheid bij kinderen
Te Amsterdam: ULOTH & Cie. D. WAKKER.
EN ELDERS IN DE BEKENDE DEPOTS.

Geheel nieuwe Vinding

tot uitroeiing van

WANDGEDIERTE,

zonder reuk of iets te beschadigen, met 6 jaar garantie. Te ontbieden door het geheele Rijk. Betaling na overtuiging. (9461)

J. GOEDHART & Co.,
Singel bij de Torensteeg No. 171.

1000.

Voor slechts **60 cents** leveren wij *franco* door geheel het land, zoodat men **geen** Cent voor vracht behoeft te betalen:

1o. Een der zoo gerenommeerde en fraai bewerkte **Kinderboeken** van W. F. OOSTVEEN, met onderhoudende lectuur en 14 bij uitstek fraai gekleurde platen. Nieuwe uitgave. Leiden 1875.

2o. Een stel van **7 Wonderkaarten**, waardoor men op eens iemands gedachten raden kan.

3o. Een **De Reis om de Wereld**, door JULES VERNE. Nieuw, leerzaam, onderhoudend en nooit vervelend **Gezelschapsspel** met 80 plaatjes, naar VERNE's meesterwerk.

Let wel op: niet 60 Cents per stuk, doch No. 1, 2 en 3 te zamen voor slechts **60 cents** franco te kiezen door geheel het land.

☞ Wanneer men zoo'n Pakje bestelt, dat toch waarlijk zoo goedkoop mogelijk is, heeft men den kans van een

Bankbiljet van Duizend Gulden

er bij **Cadeau** te krijgen, want in één der gesloten pakjes WONDERKAARTEN, hebben wij een Bon gelegd, om gemelde som bij **ons** te ontvangen. Om de deelneming in deze uitgave, welke wij reeds verleden week aangekondigd hebben, nog meer te bevorderen, zullen wij in nog **100** andere pakjes Wonderkaarten elk een **Rotterdamsch Lot** leggen voor de Verloting van Paarden, Vee, Landbouwwerktuigen en Huishoudelijke Artikelen enz. enz. Als de deelneming groot genoeg is, gaan wij met dit Pakket beginnen 15 Augustus e. k., en zullen, zoodra de oplage uitverkocht is, de Wie geven wie den Bon gevonden heeft. Wie er lust in heeft, en het **bankje** van **duizend gulden** kan gebruiken, moet niet lang wachten, maar ons dadelijk het geld in Postzegels of Postwissel overmaken.

GEBROEDERS KOSTER, *Leliegracht, Amsterdam.*

NB. Wie 2 of meer Pakjes bestelt, krijgt ook alle verschillende Kinderboeken er bij. (1835)

Stoomdrukkerij ROELOFFZEN & HÜBNER, Pijpenmarkt 187, 89.